

"Oameni, medii și creativitate"

Anul acesta se împlinesc 100 de ani de la prima decernare a premiilor Nobel. Din 1901 și până acum au fost premiați peste 700 de persoane pentru realizările lor în domeniul fizicii, chimiei, medicinei, literaturii și păcii, precum și, prin premiul instituit de Banca Națională (Riksbanken) a Suediei în amintirea lui Alfred Nobel, în domeniul economiei. Fundația Nobel (Nobelstiftelsen) marchează acest eveniment cu o expoziție jubiliară dedicată nu atât donatorului Alfred Nobel, cât mai ales premiilor, mediilor creatoare și creativității înseși. Aceasta este prima mare expoziție dedicată vreedată lui Alfred Nobel în Suedia.

Conform anunțurilor organizatorilor, expoziția are loc la Muzeul Nobel din Stockholm. În realitate însă, la Stockholm nu există un asemenea muzeu. Deoarece în capitala Suediei nu există un muzeu Nobel și nici fonduri sau indicații testamentare rămase de la marele donator în scopuri muzeale sau expoziționale (câci testamentul său prevede ca dobânzile de la marile fonduri administrate de Fundația Nobel să fie folosite doar pentru decernarea premiilor, iar pentru administrarea Fundației și a procedurilor de decernare a testamentat o sumă aparte), expoziția aceasta jubiliară a fost finanțată de către diferiți donatori și sponsori, ea fiind găzduită provizoriu în perioada 2 aprilie 2001 - 31 august 2004 în holurile de la parter din clădirea Bursei din Stockholm.

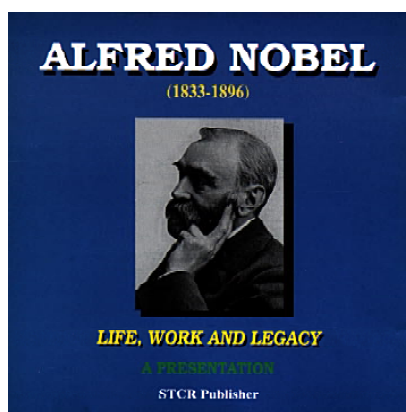
Fundația Nobel a luat inițiativa organizării expoziției jubiliare și a intervenit pe lângă Muzeul Tehnic (Tekniska Museet) din Stockholm ca acesta să răspundă de organizarea tematică a expoziției. Finanțarea a fost asigurată în exclusivitate prin contribuții venite de la mai mulți donatori și sponsori, dintre care cei mai importanți sunt: ABB, Ericsson, Merrill Lynch, Skandia și Volvo ca sponsori; Fundația pentru Cercetare Strategică, Fondul Jubiliar al Băncii Naționale a Suediei, Societatea Patriotică Regală, Fondul Regelui Gustav VI Adolf pentru Cultură Suedeză, și alții, ca donatori. Chiria pentru localul de expoziție este plătită de către Orașul Stockholm cu 17,5 milioane de coroane pentru cinci ani. Lucrările de reamenajare a localului pentru expoziție de la Bursă au fost suportate de Skanska și Administrația de imobile a Fondului Public de Pensii (AP Fastigheter). În total, Consiliul de Cercetare al statului și fundațiile private au contribuit cu 25 de milioane de coroane, iar lumea de afaceri a contribuit cu 75 de milioane de coroane.

Fundația Nobel speră ca această expoziție jubiliară temporară să constituie baza unui Muzeu Nobel permanent la Stockholm.

Interesant de știut este și că, de fapt, această expoziție jubiliară a fost produsă în două exemplare, dintre care unul este adăpostit în clădirea Bursei din Stockholm, iar cel de-al doilea va pleca într-un turneu internațional. Acest turneu internațional va începe la 9 august 2001 la Oslo la Muzeul Popular Norvegian (Norsk Folkemuseum), se va prezenta în primăvara anului 2002 la Tokyo la Muzeul Național de Știință (National Science Museum), și va continua apoi în Coreea la Galeria Rodin din Seul. În anul 2003 ea va ajunge în SUA la San Francisco, Houston, Chicago și New York, și se va întoarce după aceea înapoi în Europa, pentru a fi expusă la Londra, Berlin și Paris.

În comunicarea de presă difuzată, organizatorii fac cunoscut că scopul expoziției este de "a clarifica întrebările: Ce este creativitatea și cum poate fi ea promovată cel mai bine? și: Ce este mai important în procesul de creativ: creația individuală, sau mediul în care se exercită munca?" În mod tipic pentru asemenea evenimente în Suedia, expoziția nu dă nici un răspuns la aceste întrebări, dar îl pune în schimb pe vizitator să se lupte singur cu ele. De altfel, întrebarea ultimă este lipsită de sens, deoarece în realitate nu se întâmplă ca una din situațiile în discuție să o excludă pe cealaltă, ci de cele mai multe ori creația individuală și mediul în care se

exercită munca se completează și fructifică reciproc. În orice caz, un lucru vor organizatorii expoziției jubiliare să ne facă cunoscut, cel puțin așa cum apare din comunicatul lor de presă, și anume că a îndrăzni să te îndoiști de teoriile prestabilite, a avea curaj să gândești altfel decât alții, a combina cunoștințe din domenii diferite într-un fel nou, sunt câteva dintre caracteristicile ce desemnează capacitatea creatoare a individului. Aceste caracteristici sunt ilustrate în expoziție prin descoperiri ca cea a lui Wilhelm Conrad Röntgen (1845-1923), prin munca pentru pace ca cea dusă de către Martin Luther King (1929-68), sau prin activitate scriitoricească ca cea susținută de Selma Lagerlöf (1858-1940). O altă teorie susținută de organizatori este aceea că mediile care stimulează creația conțin adesea locuri de întâlnire nesofisticate unde au loc convorbiri spontane, neplanificate, care duc la nașterea de idei inovatoare, originale. Printre aceste locuri sunt menționate atât cafenelele Parisului anilor 1920, în care își duceau activitatea viitorii laureați ai premiului Nobel ca Ernest Hemingway (1899-1961) sau Samuel Becket (1906-89), cât și cafeteriile de astăzi de la CERN sau colegiile din Cambridge. Aceste două teze sunt concretizate în două cinematografe, unul pentru filme despre creativitatea individuală, iar celălalt pentru filme despre mediile care stimulează creația.

Coperta prezentării pe CD-ROM a vieții, operei și testamentului lui Alfred Nobel, realizată de Editura Publicației Curierul Românesc (STCR Publisher).

© STCR Publisher / TCR Publisher / CR.

Materialul expozițional propriuzis este distribuit pe mai multe teme. În holul central, chiar la intrare întâmpină o "Piață Nobel" circulară, unde sunt prezentați laureații recent ai premiului Nobel. Urmează apoi tema "Un secol de premii Nobel", unde decernării notorii ale premiului Nobel sunt discutate în raport cu întâmplările istorice contemporane lor. Alături de aceasta se desfășoară tema "Sistemul premiilor Nobel", unde se explică cum se procedează la numirea premiilor și cine decernează premiile Nobel. O temă separată o constituie "Banchetul Nobel", unde sunt prezentate tacămurile și vesela folosite în prezent la festivitățile de premiere din Holul Albastru de la Palatul Municipal din Stockholm. Marele donator Alfred Nobel însuși este prezentat însă doar într-o vitrină destul de mică și săracă în obiecte originale, purtând titlul tematic "Nobel și vremea sa". Prezentarea lui Alfred Nobel este de aceea insuficientă și nesatisfăcătoare.

Lipsa aceasta este din fericire compensată de posibilitatea de a procura de la micul magazin amenajat în incinta muzeului prezentarea multimedială pe CD-ROM intitulată "Alfred Nobel (1833-1896). Life, work and legacy. A presentation". Prezentarea aceasta a fost inițiată de Silvia Constantinescu și creată și produsă de Silvia Constantinescu, Octavian Ciupitu și Anne-Marie Ciupitu în 1996 în limbile engleză, franceză, germană, spaniolă și suedeză la STCR Publisher (Editura Publicației Curierul Românesc) din Suedia, manufacturizarea discului fiind sponsorată de către

firma Bofors din cadrul Grupului Celsius. Este demn de remarcat faptul că aceasta este prima prezentare pe CD-ROM, atât pentru sistemul operativ MacOS cât și Windows, a vieții, activității și moștenirii lui Alfred Nobel apărută în Suedia și singura aflată la vânzare la această expoziție jubiliară.

Muzeul mai cuprinde o Cameră Audio, un Muzeu electronic Nobel, o Cameră Globală și două "Teatre de obiecte". Dacă muzeul electronic Nobel are un sens justificat, prezența celor mai multe dintre celelalte camere enunțate aici pare mai mult sau mai puțin inutilă scopului acestei expoziții jubiliare.

Am lăsat la urmă tema prezentării celor peste 700 de laureați ai premiului Nobel din 1901 și până acum. Soluția adoptată de organizatorii expoziției pentru a-i prezenta pe acești laureați este pe cât de nepractică, pe atât, cred, de umiltoare pentru cei în cauză. Ceea ce vedem sunt niște glisiere montate în tavanul holului central, pe care rulează continuu foi mari cu fotografiile laureaților precum și date despre aceștia, câte una pentru fiecare laureat. Sistemul acesta de prezentare este nepractic, deoarece cea mai mare parte a acestor foi constituie un bloc aglomerat de foi înghesuite una într-alta. Din cauza aceasta, doar câteva dintre ele sunt vizibile în întregime. Pe măsură ce acestea trec în revistă și se aglomerază la sfârșitul pachetului de foi, trec câteva altele în față și devin vizibile. Așa încât, cel care hotărăște ce fotografii, aflate în mișcare și atârând din tavan, poate zări vizitorului cu capul dat pe spate într-o poziție chinuită, este hazardul. Vizitatorul nu poate vedea însă decât două sau trei fotografii de laureați o dată, pentru a le vedea pe toate trebuie să stea cu capul astfel dat pe spate timp de câteva ore. Ceea ce nu se poate, bine înțeles, tot acest sistem de prezentare fiind nepractic. Așa că, dacă nu-i poți vedea pe laureați, tot efortul de a-i prezenta în mișcare atârând din tavan este inutil. Pe de altă parte, sistemul cu portretele aflate în mișcare și atârând din tavan duce gândul la asocierea cu carnea de la abator care glisează atârând în cârlige, o comparație mi se pare de loc flatantă pentru laureații premiului Nobel expuși astfel.

Fundația Nobel a plănuț încă din primele decenii ale secolului XX să se realizeze la Stockholm un muzeu permanent dedicat lui Alfred Nobel. Deoarece însă Fundația Nobel însăși nu are fonduri destinate unui muzeu, planurile acestea au eșuat din lipsă de finanțatori. Încercări recente în acest sens au avut loc până chiar în ultimii ani, dar în 1997 a fost clar că nu se va putea inaugura un Muzeu Nobel permanent în anul 2001, cu ocazia aniversării a 100 de ani de la decernarea primelor premii Nobel, și de aceea Fundația Nobel s-a hotărât ca în schimb să producă o expoziție jubiliară ocazională. Conform informațiilor furnizate de Fundația Nobel, în anii 1998 și 1999, peste 50 de persoane (istorici ai științei, cercetători, jurnaliști în domeniul științei, muzeografi și alții) au lucrat la generarea și producerea conținutului expoziției. Producerea propriuzisă a expoziției a fost în sarcina unui grup de cincisprezece persoane din cadrul unei organizații pentru proiectarea acesteia, intitulată Asociația Muzeului Fundației Nobel, prescurtat "Muzeul Nobel" ("Nobelmuseet"), cu profesorul Svante Lindquist ca șef de muzeu. Guvernul Suediei studiază acum din nou necesitatea unui Muzeu Nobel permanent. În toamna anului 2000 și începutul anului 2001 au avut loc întâlniri în cadrul unui grup de lucru constituit din reprezentanți ai statului, orașului Stockholm și Fundației Nobel, care au discutat localizarea și costurile mai multor alternative de muzeu permanent. La 31 ianuarie, grupul acesta de lucru a înaintat Departamentului Culturii din Suedia raportul său final. Fundația Nobel consideră acum că problema localizării unui Muzeu Nobel permanent este prin aceasta cercetată suficient și definitiv, și că decizia realizării muzeului acesta este o problemă de natură politică care cade de acum în sarcina Guvernului și Parlamentului Suediei. Viitorul ne va arăta în ce măsură această sarcină va fi îndeplinită. 18